

Fortsatt tvetydig

Odd Volden
brukeraktivist

«Det er grunn til å mistenke Nasjonalt senter for erfaringskompetanse for å leve godt med brukerfeltets sprikende meninger», skriver Odd Volden.

BRUKERKRITIKK

SOSIALE BEVEGELSER OPPSTÅR når det mellommenneskelige og samfunnsmessige trykket blir for stort til å leve med for et tilstrekkelig antall medlemmer av en gruppe. Psykososiale problemer kan representere eksistensielle utfordringer som for mange er så skjellsettende at de ikke orker å sitte stille og se på at tjenestene ikke fungerer slik de er ment å gjøre. Brukerbevegelsen på psykisk helsefeltet er derfor en legitim bevegelse, som fører sin kamp med den kunnskapen og de midlene den opplever at den har til rådighet til enhver tid.

Sosiale bevegelser er selvstendige, og de står på skuldrene av andre sosiale bevegelser. De er heller ikke nødvendigvis (til enhver tid) inkongruente med andre aktører i samtiden, slik Nasjonalt senter for erfaringskompetanse (NSE) helt riktig peker på i sitt innlegg i juni-utgaven av Psykologtidsskriftet. Det er derfor underlig at NSE ønsker å diskreditere brukerperspektivet som analytisk term (til fordel for «brukerkunnskap»).

Borgerens helsetjeneste

Et nettsøk viser at «brukerperspektivet» (i bestemt form entall) brukes som overordnet term av en rekke aktører, innbefattet helsemyndighetene. Brukerperspektivet gir tre ganger så mange treff som brukerkunnskap. Brukerperspektivet har nettopp de dialogiske fortrinn som NSE ellers ser ut til å være opptatt av: Vi ser den samme verden, men vi ser den fra ulike vinkler. Når vi perspektiverer, produserer vi ikke nødvendigvis bastant og bestandig kunnskap, men vi fryser noen bilder så lenge det er nødvendig, for oss selv og for andre aktører. Brukerperspektivet akkumulerer kunnskap, uten nødvendigvis å gjøre så mye vesen av det: Når et brukervennlig tjenestetilbud er på plass, er «kunnskapsgrunnlaget» ikke egentlig veldig interessant for veldig mange. For den jevne bruker er det viktigste at tjenestene virker, ikke *hva* som gjør at de virker.

Når Nasjonalt senter for erfaringskompetanse avviser å ta ansvar for utdanning, må noen andre gjøre det

Like viktig som hensynet til brukerbevegelsens innsatser er derfor hensynet til det vi kan kalle «den idealtypiske forbrukerinteresse»: Det som gjelder for pasienter, brukere, kunder og borgere generelt, gjelder også for tjenestebrukere på psykisk helsefeltet. Det er urovekkende å se i hvilken grad det som er elementære, grunnleggende og definerende krav til tjenester generelt, ikke synes å gjelde for psykisk helsetjenester. Skal «pasientens helsetjeneste» bli noe mer enn nok et temporært mantra på

psykisk helsefeltet, må den først og fremst ha ambisjoner om å være *borgerens helsetjeneste*. Dette kan best oppnås gjennom at det legges økt vekt på nye metaforer, mer og bedre informasjon og support, tjenestedesign, og utvikling av bedre brukergrensesnitt og systemer for tilbakemelding.

Det er derfor befriende når Heidi Tessand (maeutgaven av Psykologtidsskriftet) trekker inn organisasjons- og ledelsesteori i denne samtalen. Det særlovrammede og særlovinnrammede psykisk helsefeltet trenger sårt tilførsel av allmenn kunnskap om allmenne fenomener. Med referanse til NSEs langt mer tradisjonelle tilnærminger er det kanskje symptomatisk at tre dager etter at en av NSEs seniorrådgivere står på en talerstol og «etterlyser mer forskning» og forklarer at det vil ta lang tid å endre holdninger og kultur i tjenestene, publiserer NAPHA et blogginnlegg der vinneren av Psykologprisen 2016, Birgit Valla, skiller mellom «innovatører og treiginger» og forteller oss at «(v) støtter oss til forskning, men vi sitter ikke og venter på at forskning skal fortelle oss hva vi skal gjøre».

Men dette blir kanskje også for udialogisk og aktivistisk for NSE? Eller er det greit at en anerkjent fagperson spissformulerer og viser til motsetninger og barrierer i feltet, mens en brukerstemme beskyldes for «(å legge) en konfliktmodell til grunn» hvis hen ønsker å tydeliggjøre tilsvarende motsetninger?

«Kanskje fremmes kritikk i en form som gjør at bare de tøffeste blir igjen på arenaen?» spør NSE i ingressen. Innlegget avsluttes i samme gate; med en presisering av behovet for «en sunn dialog». Hva og hvem er det som får NSE til å tenke at det er nødvendig å fremholde dette? Slike antydninger bør avvises som en svært tvilsom form for paternalistisk lekkasje. NSE mener forhåpentligvis ikke at vi skal ha særegne debatt-, samtale- og samværsregler i fora der borgere med psykososiale utfordringer og funksjonsnedsettelse deltar?

«Brukerstemmen må ikke profesjonaliseres så mye at den blir utilgjengelig og snever», står det i NSEs ingress.. Om vi sammenlikner brukerbevegelsens tekster med fag- og byråkratilitteraturen, slik denne foreligger i dag, er det vanskelig å se at NSEs bekymring er noe vi trenger å bry oss om på denne siden av 2050.

Hvem tar ansvar for utdanning?

Hvis man vil fortsette å holde utsatte grupper nede, skal man nekte dem utdanning. Når NSE kort (og udialogisk) avviser å ta ansvar for utdanning, må noen andre gjøre det (når begynner vi, Adrian Lorentsson og Heidi Tessand?). Det er grunn til å mistenke NSE for å leve godt med brukerfeltets sprikende meninger: Så lenge brukerrepresentanter, erfaringskonsulenter og faktiske brukere ikke får tilbud om bistand til å utvikle en felles forståelse av («forståelse av», ikke «enighet om») hvilke utfordringer som ligger i de ulike delfeltene, blir det atskillig lettere for NSE å forsvare sin posisjon som samlende kraft.

NSE har, ifølge egne nettsider, åtte ansatte. Ingen av dem flagger brukererfaring i presentasjonene. En stillingsannonse fra 2016 viser at brukererfaring heller ikke etterspørres når NSE rekrutterer. NSEs styre har elleve medlemmer. Tre, eventuelt fire, kommer fra brukerfeltet. NSE er altså ikke i nærheten av å være verken brukerstyrt eller brukerinvolvert i hverdagen.

NSE har lagt ut en forhåndsomtale av sitt jubileumsantologiprojekt på sine nettsider. Dersom innholdet svarer til forventningene som temaoversikten skaper, kan vi få se en bok som stikker seg ut, i positiv forstand, fra liknende fagstyrte bokprosjekter. Om boka vil oppnå status som «grunntekst for brukerperspektivet» er tvilsomt, men vi skal ikke se bort fra at NSE kan komme til å lykkes i sine strategiske grep om å sikre seg støtte gjennom å kaste ut bein til mange aktører, samtidig som

man er påpasselig med å holde dem som til enhver tid har pondus til å true NSEs selvforståelse og selvpromotering på armlengdes avstand.

Om dette vil gagne brukerperspektivet, eller om den eventuelle vinninga går opp i spinninga, gjenstår å se. NSE fremstår i hvert fall på dette tidspunktet i historien fortsatt som svært tvetydige.